

Uredd og krigersk

Hun er kranglete og krigersk, men samtidig en sosial og god forelder som ikke lar ungene i stikken. I tre år har forskere samlet ny kunnskap om havsula i Ulvøyværet naturreservat utenfor Taen på Hadseløya.

Foto: Thor-Ivar Guldborg

Forsket på: Over tre år har fire forskere samlet ny kunnskap om havsula i Ulvøyvær naturreservat ved Taen på Hadseløya. Viktige funn er gjort når det gjelder havsulas tokt i Hadsel-fjorden og Vesterålsfjorden. Foto: Thor-Ivar Guldberg

Ulvøyvær naturreservat:

Havsula i Ulvøyvær naturreservat går digitalt

Med styrtdykking som sin mest fremtredende spesialitet er havsula godt kjent blant folk på kysten, men bare de færreste har opplevd henne på nært hold. Med sin uredde, kranglete og krigerske holdning til artsfrendene på Store Ulvøyholmen uten for Taen på Hadseløya, viser ny og teknisk avansert forskning at havsula er meget gode foreldre som ikke lar ungene i stikken.

Det er i hovedsak den unge og lovende doktorgradsstudenten Emeline Pette fra Frankrike som er hovedansvarlig for de nye funnene fra Store Ulvøyholmen i Ulvøyvær naturreservat.

Sammen med de etablerte forskerne Svein-Håkon Lorentsen, Rob Barrett og David Grémillet har de gjennom et treårig forskningsprosjekt samlet ny kunnskap om havsula når den er på tokt i Hadsel-fjorden og Vesterålsfjorden. Forskerne presterer faktisk å frarøve havsula en og annen myte og andre hemmeligheter.

Kartlegger matsøk og trekk. Hensikten med prosjektet på Store Ulvøyholmen har vært å undersøke matsøket hos havsula, en av sjøfuglene på kysten vår som nå er under press. Noe av målet med forskningen har vært å forklare årsaken til den negative trenden som er observert i flere havsulekolonier i Nord-Norge. Forskerne har også undersøkt havsulas bevegelser utenom hekketida.

Mytene. En av mytene om havsula er at den flyr svært langt på søk etter mat til seg selv og ungene sine. Forskningsprosjektet fra Ulvøyholmen, som er samarbeid mellom Centre National de la Recherche Scientifique i Frankrike, Norsk institutt for naturforskning, Norsk Polarinstitut og Universitetet i Tromsø, avslører nå at havsula ikke flyr så langt fra ungene likevel. Forskerne setter med andre ord tingene på plass, slik god forskning skal.

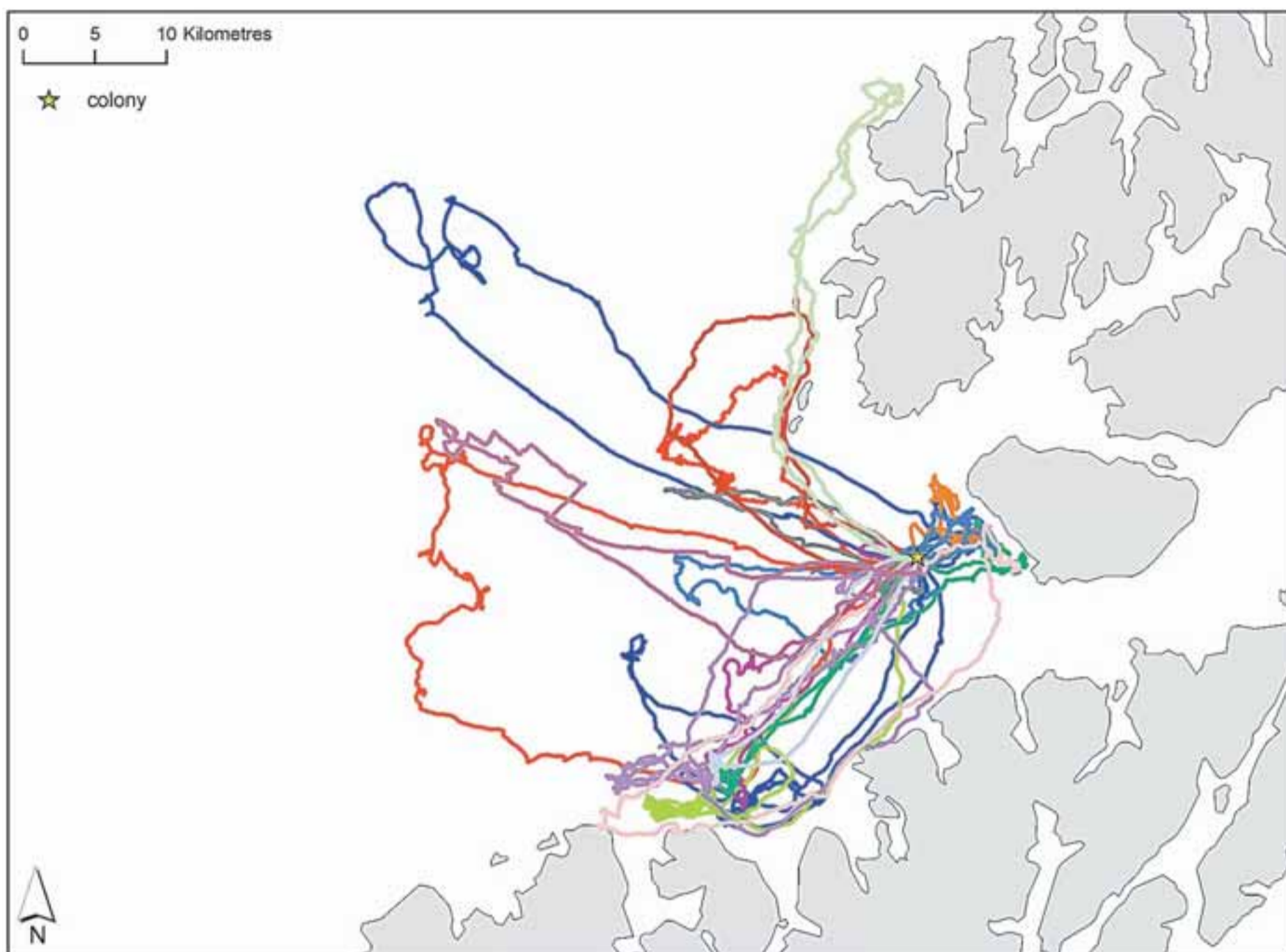
Avansert teknologi. Forskerne gjennomførte blant annet 24-timers feltobservasjoner på 20 utvalgte hekkende par havsule på Store Ulvøyholmen. De noterte seg tidspunktene for avgang og ankomst på reiret. På den måten fant de ut hvor lenge havsulene var i luften mellom landingene på Ulvøyholmen. Og hvor langt de fløy under matsøk mellom reirbesøkene på Ulvøyholmen.

I tillegg til observasjoner av havsula i felt, har prosjek-

tet benyttet moderne og avansert teknologi gjennom å montere lette GPS-mottakere på halefjærene til hekkende individer. Målet har vært å se nærmere på hvordan sjøfuglene i økende grad blir påvirket av menneskelig aktivitet på kysten. Blant annet fra fiskeriene, oljeutvinning, skips-trafikk, forurensning og annen skadelig påvirkning i det marine miljøet.

De harde fakta. 25 havsuler med to til fem uker gamle unger ble utstyrt med 50 grams GPS-mottakere i en periode fra en til seks dager. Utstyret registrerte både bredde- og lengdegrad med en nøyaktighet på cirka 4 meter, samtidig som hastigheten ble registrert hvert sekund. Dataene fra Ulvøyholmen skriver seg fra 20 gjenfunn av sendere, og til sammen registrerte 107 runder med matsøk. Resultatene viser at havsula bruker kortere tid på matsøket enn man tidligere var klar over og at begge foreldrene bruker langt mer tid på reiret enn først antatt. En av konklusjonene fra forskningen er at ungene aldri blir overlatt til seg selv på reiret.

I gjennomsnitt brukte havsulene en rundetider på mellom seks og nærmere åtte timer under matsøket. De fløy i gjennomsnitt mellom 84 og 123 kilometer på hver runde. Og gjennomsnittlig avstand fra reiret varierte mellom cirka 20 og 25 kilometer.

Flyvemønster: Posisjonene fra 107 flyturer fra Ulvøyholmen viser at havsula i hovedsak bruker koloniens nærområde under matsøket. Nærområdene utenfor Melbu og sørover mot Austvågøy og Vestvågøy er viktige områder når havsula er på matsøk.

Havsula

Havsula er en stor sjøfugl i pelikanfamilien som kan bli opptil 87 til 100 cm lang og veie fra 2,5 til 3 kilo. Vingspennet er fra 165 til 180 cm bredt. Kroppen er torpedoformet med lange smale vinger. Den har et dolkeaktig nebb som er perfekt til å fange fisk med.

I hekketiden får den hvite voks-

ne fuglen med sorte vingspisser nesten gulaktige fjær på hodet og nakke. På reiret er ungene gått dunete. Unge fugler er sorte, men blir gradvis hvitere. Etter fem år er de fullt utviklede voksne individer.

Havsula hekker i tette kolonier, som i Ulvøyværet, og hekker første gang når de er mellom tre

og fem år gamle. Ungene forlater reiret når de er omtrent tre måneder gamle.

Havsula stupdykker etter fisk i sjøen fra høyder på opptil 45 meters høyde, og hastigheten kan komme opp i 100 km/t. Havsula er en god svømmer og den eneste sjøfuglen som har svømmehud mellom alle de fire tærne. Kilde: Wikipedia.

Fra Melbu til Vestvågøya.

Forskningsrapporten som Vesteraalens Avis har fått tilgang til viser at havsulas flyturer under matsøk fra Ulvøyholmen er relativt korte. Og at fuglene finner lett tilgjengelig mat til seg selv og ungene i nærheten av kolonien.

De fleste havsulene søkte etter mat nær sørvestkysten av Hadseløya og sørover mot de nordlige delene av Austvågøy og Vestvågøy i Lofoten. Flere havsuler søkte også mot vest. Et hovedbilde av GPS-registreringene viser at matsøket i hovedsak foregår utenfor Hadseløya, nær Melbu, og at fuglene aldri drar lang av sted for å finne mat til seg selv og ungene sine.

TEKST OG FOTO THOR-IVAR GULDBERG

Invasjonsfugl

Havsulas historie i Norge er relativt ny. De første individene etablerte seg her til lands så sent som på 1940-tallet.

Etter en usannsynlig god økning i bestanden over en periode på mer enn 50 år, har bestanden i løpet av de senere år hatt en betydelig nedgang i Lofoten og Vesteraalen. Havsulekolonien på Hovsflæsa i Lofoten er etter mange års vellykket hekking nå forlatt.

Havsula er aggressiv når den kjemper om reviret på reirplassen. Den har derfor tidligere blitt beskyldt for å fortrengte storskarven, som i tidligere tider hadde Store Ulvøyholmen helt for seg selv.

Til Nordsjøen om vinteren

Forskningsprosjektet i Ulvøyværet naturreservat utstyrte også 15 havsuler med 3,5 grams dataringer festet til beina. Hensikten med dette var å kartlegge de voksne havsulenes trekkruiter utenom hekkesesongen. Dateringene registrerte daglig soloppgang og solnedgang gjennom vinterhalvåret, samt temperaturen på havoverflaten. Dateringene registrerte også hviletider og dykkeaktivitet. Foreløpige rådata fra dateringene viser at de fleste havsulene fra Ulvøyholmen oppholder seg i Nordsjøen og Den engelske kanal om vinteren. Ei havsule reiste hele veien til kysten av Mauretania i Nord-Afrika.

Ulvøyværet naturreservat

Reservatet består av holmer og skjær i mindre grupper, og ble opprettet 6. desember 2002. Det ligger sørvest for Taen friluftsområde på Hadseløya, avgrenset av Kjeøya, Leiven, Storsværod-den, Holken, Store- og Lille Ulvøyholmen, og Esauskjæret.

Reservatet dekker et sjøområde på snaut ni kvadratkilometer. Øyene i Ulvøyværet utgjør mindre enn én prosent av arealet i naturreservatet. Noen av holmene er gressbevokst med til dels frodig vegetasjon. De ytterste skjærene er helt uten vegetasjon.

Reservat ble i sin tid opprettet for å ta vare på et verdifullt kystområde med plante og dyre-

liv. Området har en spesiell verdi som hekkeområde for en rekke sjøfuglearter.

Tidligere utgjorde kolonien med storskarv på Store Ulvøyholmen den mest iøynefallende fuglebestanden. Fra år til annen har storskarven blitt fortrengt av havsulene.

Innenfor reservatet er det gode forekomster av hekkende stormåse, terner, teist og ærfugl. Området har også betydning for ender og gjess i myting.

Områdets bestand av steinkobbe er meget god. Utenom vernetiden skytes det en del sel i reservatet. Ulvøyværet naturreservat er den dag i dag upåvirket av tekniske inngrep.

Under press: Hensikten med forskningsprosjektet på Store Ulvøyholmen har vært å undersøke matsøket hos havsula, en av sjøfuglene på kysten vår som nå er under press. Forskingen viser blant annet også at havsulene bruker mye tid på å bygge redet sitt. Rester fra fiskeindustrien er ofte brukt som redemateriale. Det får av og til fatale konsekvenser når fuglene vikler seg inn i tau og garnrester.

Foto: Thor-Ivar Guldberg